

Спортметика – сучасний напрям косметології у практиці спорту

УДК: 57.084.2(574.21)+ 796.028

О. В. Маслова, Л. Я-Г. Шахліна, С. М. Футорний, Т. О. Терещенко

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Резюме. Розглянуто взаємозв'язок між спортом і косметикою, а також проаналізовано і класифіковано результати досліджень спортивної косметики. У світлі отриманих даних введено поняття «спортметика» та здійснено спробу верифікації її класифікації. В останні роки технологічний розвиток спричинив великі зміни у виробництві та презентації багатьох галузей, продуктів і послуг. Ці зміни відбулися і в косметичній промисловості та за останні роки досягли темпів розвитку для розширення простору на спортивному ринку. **Мета.** Розкрити концептуальні основи формування та розвитку спортметики як сучасного розділу косметології, інтегрованого у практику спортивної діяльності. **Методи.** Аналіз і узагальнення даних спеціальної науково-методичної літератури; моніторинг інформаційних ресурсів мережі Інтернет; метод систематизації; контент-аналіз. **Результати.** Концепція спортметики вперше була обговорена спортивними лікарями та косметичними асоціаціями у 1980-х роках і представлена на міжнародних конгресах. Вона була визначена як галузь косметології, що вирішує завдання розробки спеціальних продуктів для задоволення потреб спортсменів до, під час і після тренувань. Її широко використовують у таких видах спорту, як художня та спортивна гімнастика, синхронне плавання, стрибки у воду, фехтування, стрибки у висоту, плавання, спортивні танці тощо. Вона сприяє формуванню і розвитку окремих, визначальних для спортсменів якостей: наполегливість, сила, успіх, перемога, мета, самотрансценденція, лідерство, азарт, команда, радість, надія, мотивація, впевненість у собі, краса і чарівність тощо, що безсумнівно є важливими у практиці спортивної діяльності. Крім того, терапевтичні властивості спортметики використовують у випадках виникнення шкірних захворювань, інфекції, механічних травм, які можуть уразити організм спортсмена. Встановлені у ході дослідження факти наповнили зміст основи концепції спортметики, актуалізувавши сучасність даного засобу для практики спортивної підготовки, особливо серед спортсменів високої кваліфікації. Визначено, що спортметика позитивно впливає на ефективність тренувального процесу та результативність змагальної діяльності незалежно від виду спорту, що обґрунтовує необхідність подальшого вивчення цього засобу і представлення науково-методичних засад та практичних рекомендації концепції його застосування у практиці спортивної підготовки.

Ключові слова: спортметика, спортсмен, навантаження, здоров'я, спортивна косметика, спортивна гігієна, косметика.

Sportmetics – a modern branch of cosmetology in the practice of sports

O. V. Maslova, L. Ya-G. Shakhlina, S. M. Futornyi, T. O. Tereshchenko

National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Kyiv, Ukraine

Abstract. The relationship between sports and cosmetics was examined, as well as the results of sports cosmetics research were analyzed and classified. In the light of the data obtained, the term “sportmetics” was introduced and an attempt was made to verify its classification. In recent years, technological developments have brought about major changes in the production and presentation of many industries, products and services. These changes have also occurred in the cosmetics industry and have reached the pace of development in recent years to expand

the space in the sports market. *Objective.* To reveal the conceptual basis for the formation and development of sportmetics as a modern branch of cosmetology, integrated into the practice of sports activities. *Methods.* Analysis and synthesis of data from special scientific and methodological literature; monitoring of information resources on the Internet; systematization method; content analysis. *Results.* The concept of sportmetics was first discussed by sports doctors and cosmetic associations in the 1980s and presented at international congresses. It was defined as a branch of cosmetology that addresses the issue of developing special products to meet the needs of athletes before, during, and after training. It is widely used in sports such as rhythmic and artistic gymnastics, synchronized swimming, diving, fencing, high jumping, swimming, sports dancing, etc. It contributes to the formation and development of certain qualities that are crucial for athletes: perseverance, strength, success, win, aim, self-transcendence, leadership, passion, teamwork, joy, hope, motivation, self-confidence, beauty and charm, etc., which are undoubtedly important in the practice of sports activities. In addition, the therapeutic properties of sportmetics are used in cases of skin diseases, infections, and mechanical injuries that can affect the athlete's body. The facts established in the course of the study filled the content of the basis of the concept of sportmetics, actualizing the modernity of this treatment for the practice of sports training, especially among elite athletes. It was found that sportmetics has a positive effect on the effectiveness of the training process and the effectiveness of competitive activity regardless of the sport, which justifies the need for further research of this treatment and the introduction of scientific and methodological principles and practical recommendations of its application in the practice of sports training.

Keywords: sportmetics, athlete, physical load, health, sports cosmetics, sports hygiene, cosmeceuticals.

Постановка проблеми. Вперше поєднання двох слів «спорт» і «косметика» — «спортметика» було використано у 2014 р. іспанськими маркетологами косметичної компанії Магасалфа у процесі створення назви бренду спеціалізованих косметичних засобів для спортсменів — представників різних видів спорту [25].

Сьогодні поняття «спортметика» активно впроваджується у практику спортивної медицини як сучасний напрям косметології і визначається як система концептуальних поглядів на питання догляду за шкірою, волоссям, нігтьовою пластиною, слизовими оболонками під час тренувальної діяльності з урахуванням впливу зовнішнього середовища (температура, вологість, дія сонячного світла, рухомість повітря тощо), специфіки фізичних навантажень (анаеробні, аеробні), умов тренувального і змагального середовища (відкрите, водне, спортивний зал тощо), профілактики і лікування специфічних уражень шкіри під час занять спортивними навантаженнями, поєднання із засобами відновної та лікувальної дії (масаж, електрофорез тощо) [28].

Вперше поняття «спортметика» як встановлений медико-біологічний термін запропонував до формулювання і розпочав активно включати у свої науково-публіцистичні тези Джон Хіменес — провідний фахівець відділу фармацевтики науково-дослідного інституту Національного університету Колумбії [28].

Косметична наука призначена для застосування до всіх периферійних зон та органів тіла, що контактують з навколишнім середовищем: шкіра, нігті, волосся, губи, зовнішні статеві орга-

ни, зуби і слизова оболонка порожнини рота. Це галузь науки, яка вивчає і розробляє речовини, призначені для очищення, ароматизації та зміни зовнішнього вигляду цих ділянок [15, 23].

Відомо, що спорт і фізична активність важливі для здоров'я і суб'єктивного благополуччя, а отже є своєрідним соціальним благом [24].

Вперше зв'язок між спортом і косметикою було обговорено в 1981 р. на Міжнародному конгресі спортивної медицини в Санкт-Крістофі, Австрія. Згодом це питання знову було винесено на порядок денний на Всесвітньому конгресі спортивної медицини у Відні в 1982 р. У квітні 1982 р. його обговорювали хіміки Німецького косметичного товариства у Західному Берліні [7].

Косметичні продукти змінювалися разом із технологічним розвитком у різних галузях від минулого до сьогодення. Підвищення якості життя суспільства привело до зростання потреби в косметичних засобах. Різні професійні групи, такі як парфумери, косметологи та перукарі, використовували косметичні засоби, які розвивалися протягом століть, і стали першопрохідцями в розробці цих продуктів [1, 4].

У XXI ст. косметичний сектор, який є однією із потенційних галузей, що розвиваються, з кожним днем збільшує свою частку на ринку і на додаток до цього стрімкого зростання вніс у систему наукового пізнання нову термінологію з її особливими потребами до різних сфер впровадження — «спортметика».

Сьогодні поняття «спортметика» (спортивна косметика) використовується косметичною промисловістю як широкий спектр комерційних

косметичних продуктів. Вважається, що використання косметичних засобів є ефективним у профілактиці травм, які можуть виникнути у спортсменів у багатьох ситуаціях до, під час і після тренувань.

Спортивна косметика була розроблена для забезпечення суб'єктивних відчуттів і поліпшення фізичних показників без будь-яких доказів ефективності, таким чином роблячи позитивний внесок у задоволення потреб спортсменів [3].

Окрім створення особистого феномену, цим косметичним продуктам почали надавати перевагу для того, щоб спортсмени відчували себе більш особливими, фізично більш активними та мали більшу впевненість у собі під час як тренувального процесу, так і змагальної діяльності. Ці продукти, спеціально розроблені для спортсменів, які займаються різними видами спорту, стали новою сферою в косметичній галузі, що швидко розвивається і набуває більшого значення.

Спортметика також використовується для підвищення впевненості спортсменів у собі та для забезпечення сприйняття краси і привабливості, особливо в тих видах спорту, де естетика виходить на перший план (гімнастика, катання на ковзанах тощо). Вона займає важливе місце у захисті шкіри під час фізичних навантажень та забезпеченні особистої гігієни спортсменів після фізичних навантажень, а також у лікуванні поширених дерматологічних захворювань.

У результаті огляду спеціальної літератури було визначено, що дослідження з обраної тематики дуже обмежені. Вважається, що поняття та класифікація спортивної косметики недостатньо з'ясовані. Така ситуація свідчить про важливість і необхідність проведення цього дослідження.

Мета дослідження – розкрити концептуальну основу формування та розвитку спортметики як сучасного розділу косметології, інтегрованого у практику спортивної діяльності.

Методи дослідження: аналіз і узагальнення даних спеціальної науково-методичної літератури; моніторинг інформаційних ресурсів мережі Інтернет; метод систематизації; контент-аналіз.

Результати дослідження та їх обговорення. Аналіз і узагальнення даних спеціальної науково-методичної літератури першочергово передбачали визначення змісту поняття «спортметика» і розкриття та формулювання його термінологічного значення як науково-методичної одиниці.

Моніторинг інформаційних ресурсів мережі Інтернет та метод систематизації дозволили, спираючись на отримані дані про визначення терміна «спортметика», встановити його зв'язок з призначенням у практиці спортивної підготовки

як засобу особистого догляду, відновлення організму після фізичних навантажень, запобігання виникненню ураження або включення у процес лікування, що у результаті визначило суть концептуальної основи формування та розвитку спортметики як сучасного розділу косметології, інтегрованого у практику спортивної діяльності.

Сьогодні фахівці класифікують спортметика за п'ятьма основними категоріями з точки зору потенційного біологічного впливу на шкіру:

1. Естетична спортивна косметика.
2. Спортивна косметика для захисту шкіри.
3. Терапевтична косметика.
4. Стимулююча спортивна косметика.
5. Гігієнічна спортивна косметика.

Естетична спортметика розкриває своє практичне призначення у тезах: «Тіло і зовнішній вигляд у спорті об'єднуються разом». З точки зору загальної самооцінки, жінки мають більшу чутливість до образу тіла, ніж чоловіки. Взаємодія між віком і статтю має важливе значення для цієї чутливості. Інше, але пов'язане з цим питання, актуальне для соціальних дослідників, полягає в тому, як спорт функціонує як соціальне благо через фізичну активність і передбачувані (позитивні) взаємозв'язки між медичним здоров'ям і «суб'єктивним благополуччям» відповідно. Для того щоб відстрочити або мінімізувати наслідки старіння, люди звертаються до косметичних продуктів, призначених для цієї мети [20].

Деякі філософи спорту вже розглядали і обговорювали здатність певних спортивних елементів перетворювати спортивний досвід на естетичний [17].

Для деякого ці естетичні елементи є основою і глибокою мотивацією, яка спонукає спортсменів бути частиною спортивного контексту [26, 27].

Аспект краси в спорті став особливо важливим з появою телевізійних трансляцій. Спеціальні косметичні послуги для чемпіонатів світу та Олімпійських ігор формалізували інтерес до краси. Таким чином, феномен привабливості та краси набув важливого значення для спортсменів в окремих видах спорту [5].

В естетично вимогливих дисциплінах, таких як гімнастика, катання на ковзанах і синхронне плавання, його використовували, щоб створити враження, що гарний зовнішній вигляд є частиною змагань. Вони були покликані підвищити впевненість спортсмена в собі та доповнити естетичний зовнішній вигляд, який би сприяв оцінці суддівської комісії. Потреба спортсменок бути якомога привабливішими привела до зростання інтересу до використання кольорової косметики. Щасливі та привабливі особистості спортсменок привер-

тають увагу засобів масової інформації та спонсорів, а реклама в ЗМІ впливає на їхню кар'єру. Сьогодні компанії створюють власні косметичні серії, підтримуючи їх кольорами, а також лініями та зовнішнім виглядом одягу у спортивному спорядженні. Ця спортивна косметика пристосована до потреб конкретного спортсмена, наприклад, водонепроникна, стійка до поту косметика та дезодоруюча [3].

Усе це свідчить про взаємозв'язок між використанням косметики та формуванням окремих якостей особистості, таких як впевненість у собі, адекватна самооцінка, а також рівне соціальне прийняття. Враховуючи, що привабливість асоціюється зі щастям, вважається, що спортсмени можуть досягти своїх цілей у спорті за допомогою спортивної косметики, яка покращує зовнішній вигляд і підкреслює індивідуальність [2].

Спортивна косметика для захисту шкіри виконує захисну функцію по відношенню до шкіри – органа, який часто страждає від специфічних умов оточуючого середовища тренувального процесу і особливо змагальної діяльності. До етіологічних факторів і стадій патогенезу дерматозів – специфічних уражень шкіри, що найчастіше виникають на тлі впливу спортивних навантажень, можна віднести інфекції, запальні стани, травматичні uszkodження, деякі ураження, спричинені факторами навколишнього середовища, та новоутворення [6].

Заняття спортом у багатьох видах діяльності спричиняють навантаження на поверхню шкіри. Залежно від виду спорту, шкіра спортсмена часто піддається впливу суворих умов навколишнього середовища. Спортсмени, які займаються видами спорту на відкритому просторі, зокрема лижний спорт, альпінізм, велоспорт або триатлон, отримують значні дози ультрафіолетового опромінення через тренувальні та змагальні програми з високим рівнем сонячного опромінення, а також підвищеного ультрафіолетового (УФ) випромінювання через висоту в гірських видах спорту та відбиття від снігу і вкритих льодом поверхонь [21].

Багатоцентрове південноєвропейське дослідження Helios II показало, що спортсмени, які займаються водними видами спорту з інтенсивним впливом ультрафіолетового випромінювання, такими як плавання, серфінг, катання на човнах і вітрильний спорт, мають високий ризик розвитку базальноклітинної карциноми (БКК) [22].

Відомо, що косметика виконує важливі функції захисту та догляду. З метою захисту шкіри косметична промисловість розробила захисні засоби по догляду за шкірою і спеціальні консерванти відповідно до потреб спортсменів [5].

Під час занять спортом навколишнє середовище і одяг (особливо тип тканини) мають великий вплив на шкіру, що створює передумову для інфікування. Однією з основних проблем зі здоров'ям у видах спорту, що вимагають тісного контакту, є шкірні інфекції. У єдиноборствах вони можуть легко передаватися спортсменам через контакт «шкіра до шкіри» під час боротьби. Тому шкірні інфекції дуже поширені серед борців [14, 16].

Поширеними дерматологічними проблемами серед спортсменів є висівкоподібний лишай, інфекції простого герпесу та грибкові інфекції. Грибкові інфекції, такі як *Tinea pedis* і *Tinea cruris*, можуть впливати на роботу центральної нервової системи, подразнюючи її через симптоматику прояву – сильний свербіж [10, 19].

Правильно підібрані косметичні засоби можуть допомогти підтримувати природний баланс шкіри з точки зору концентрації гідроіонів, значення рН, вмісту вологи, жирних кислот і мікроорганізмів. Склад і консистенція косметичних засобів можуть відповідати вимогам різних спортивних дисциплін. Деякі продукти, такі як емульсії та гелі типу «олія у воді», слід підбирати відповідно до специфічних потреб індивідуально для кожного спортсмена окремо [8].

Термін «косметика» був концептуалізований дерматологом доктором Альбертом Клігманом у 1984 р. Він походить від поєднання слів «косметичний» і «фармацевтичний». Косметичні засоби – це продукти, призначені для сприятливого впливу на здоров'я та красу шкіри, що мають як косметичний, так і терапевтичний (медичний або лікарський) ефект. Як і косметика, вони застосовуються місцево у вигляді кремів або лосьйонів, але містять активні інгредієнти, які впливають на функцію клітин шкіри. У деяких випадках їхня дія обмежується поверхнею шкіри (наприклад, ексфоліанти), тоді як інші здатні проникати на глибші рівні, посилюючи або обмежуючи нормальні функції шкіри. Косметичні засоби відпускаються без рецепта і часто є частиною регулярного догляду за шкірою, щоб поліпшити її тон, текстуру, пігментацію і дрібні зморшки. Косметичні засоби – це косметичні продукти, які надають біологічні переваги, не маючи фармацевтичного впливу на живі тканини. Вони ефективні в лікуванні дерматологічних розладів, пов'язаних із впливом на організм фізичних навантажень спортивного характеру, і можуть бути корисним доповненням до ліків, що відпускаються за рецептом [13].

Стимулююча спортивна косметика, або стимулюючі косметичні засоби впливають на активацію та

сприяють прискоренню окремих функціональних процесів організму спортсменів: підвищення потовиділення, охолоджувальна здатність, пришвидшення лімфообігу та кровообігу тощо [13].

М. Leite і F. Ribeiro оцінювали терапевтичну ефективність охолоджувальної рідини порівняно з традиційною кріотерапією та застосовували два методи кріотерапії (подрібнений лід і рідкий лід у мокрому рушнику кімнатної температури) до учасників свого дослідження [18].

У деяких дослідженнях [11] було зроблено висновки, що застосування колотого льоду спричиняє зниження температури поверхні шкіри порівняно з рідким льодом. Крім того, було встановлено, що олія жасмину, яка використовується у спортивній косметичці, має значний стимулюючий вплив на насичення крові киснем, частоту дихання, систолічний і діастолічний артеріальний тиск [12].

Гігієнічна спортметика виконує передовсім профілактичну функцію. Участь у командних видах спорту може мати позитивний вплив на спортсмена, але при цьому завжди присутній ризик зараження організму контактними інфекціями, де як етіологічний чинник будуть виступати: навколишнє середовище, фізичні травми, проживання спортсменів, навчання і тренування, використання спортивної форми, взуття та інвентарю. Тісний контакт, характерний для командних видів спорту, та психосоціальні фактори, пов'язані з підлітковим віком, є додатковими ризиками. Базові гігієнічні навички пов'язані з розпізнаванням, діагностикою, лікуванням та впровадженням профілактичних втручань щодо інфекцій, пов'язаних з умовами спортивної діяльності [9].

Після фізичної активності адекватна особиста гігієна є життєво важливою для підтримання здоров'я організму: прийом душу і використання косметичних засобів для очищення вважаються базовою основною особистою гігієною спортсмена, що забезпечує оптимальний вміст вологи

з точки зору значення Ph і здатність шкіри до очищення, а також підтримується природний баланс шкіри [3].

Висновки. Результати проведених досліджень показали, що спортметика є багатофункціональним засобом для практики спортивної діяльності від засобу психофізичної стимуляції як цінного профілактичного заходу для збереження здоров'я організму та важливого допоміжного засобу для досягнення цілей спортивної діяльності. Однак було помічено, що в спеціальній літературі існує дуже обмежена кількість досліджень з використанням спортметики.

Передбачається, що існує потреба в розробці спеціальних косметичних продуктів для задоволення потреб спортсменів. Вважається, що всі особи, які активно займаються спортом, потребують догляду та захисту шкіри під час тренувань або змагань. Існує потреба в розробці продуктів, які не тільки добре виглядають, а й допомагають спортсмену почуватися чудово, підвищуючи його впевненість у собі та природну красу. Термін «спортметика» використовується косметичною індустрією для комерціалізації широкого спектра косметичних продуктів. Деякі з них були розроблені спеціально для використання у спорті і добре адаптовані до потреб спортсменів.

Питання про те, «чи є природний зв'язок між спортом і косметикою необхідністю для цих продуктів, розроблених відповідно до потреб спорту і людей, які займаються спортом», є одним із питань, які потребують обговорення і подальшого вивчення. Як наслідок, потрібні додаткові дослідження, щоб визначити вплив цих продуктів на фізичну працездатність, а також те, чи пов'язані ці ефекти зі спортивними результатами. У цьому контексті слід заохочувати дослідників до вивчення цих питань. Вважається, що цей огляд проллє світло на майбутні дослідження спортивної косметики і може стати основою для більш детального вивчення впливу косметики, яку використовують спортсмени.

Література

1. Blanco-D. Beauty and the body: The origins of cosmetics. Plastic and reconstructive surgery. 2000;105(3):1196-1204. doi: 10.1097/00006534-200003000-00058.
2. Cash TF, Walker CD. Women's use of cosmetics: Psychosocial correlates and consequences. International Journal of Cosmetic Science. 1982;4:1-13. doi: 10.1111/j.1467-2494.1982.tb00295.x.
3. Clijsen R, Barel AO & Clarys P. Use of Cosmetics in Sports. Erişim tarihi; 06.12.2020, https://www.researchgate.net/profile/Ron_Clijsen/publication/263397952_The_Use_of_Cosmetics_in_Sport/links/54c7a8580cf238bb7d0af5be/The-Use-of-Cosmetics-in-Sport.pdf.
4. Çomoğlu T. Kozmetikler. Marmara Pharmaceutical Journal. 2012;16(1): 1-8. DOI: 10.12991/201216414.

5. Greiter F. Kosmetik und Spon. Osterreich Journal fur Sponmedizin. 1981; 2:9-15.
6. Greiter F. Sports and cosmetics. Sports Medicine. 1985;2(4):248-253. DOI: 10.2165/00007256-198502040-00002.
7. Greiter F. Moderne Cosmetic. In press; 1984: 67-71; 310-317; 211-214; 217-218.
8. Groll D. Kosmetiktage Karlsruhe zu Gast in Berlin. Parfimerie und Kosmetik. 1984;62 (8): 246.
9. Gomez-Lopez A, Alastruey-Izquierdo A, Rodriguez D, Almirante B, Pahissa A, Rodriguez-Tudela JL. & Cuenca-Estrella M. Prevalence and susceptibility profile of Candida metapsilosis and Candida orthopsilosis: results from population-based surveillance of candidemia in Spain. Antimicrobial agents and chemotherapy. 2008; 52(4): 1506-1509. DOI:10.1128/AAC.01595-07.

10. Hareke E, & Roseeuw D. The scope of onychomycosis: epidemiology and clinical features. *Int Journal Dermatol.* 1999;38(2):7-12. DOI: 10.1046/j.1365-4362.1999.00015.x.
11. Hohenauer E, Clijisen R, Cabri J. & Clarys P. Effects of different local cooling applications on the endurance capacity during cycling. 14th Annual Congress of the European College of Sport Science Book of Abstracts; 2009. Oslo/Norway.
12. Hongratanaworakit T. Stimulating effect of aromatherapy massage with jasmine oil. *Natural product communications*, 2010; 5(1): 157-162. <https://doi.org/10.1177/1934578X1000500136>.
13. Hunt M. Kozmesötikler. Erişim tarihi; 2020, <https://www.dermcoll.edu.au/atoz/cosmeceuticals/>.
14. Kaynar Ö, Engin Rİ, Dağdeviren F, Yılmaz M, Özkan B. & Öztürk S. Türk güreşçilerde deri enfeksiyonları sıklığının araştırılması. *Turkderm.* 2017;51(3): 84. DOI: 10.4274/turkderm.81231.
15. Kışlalıoğlu S. Kozmetikoloji Bilimi. In: *Kozmetik Bilimi.* (Editors: Yazan, Y.). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi. 2004;3-9.
16. Kordi R, Ziaee V, Rostami M. & Wallace WA. Sports injuries and health problems among wrestlers in Tehran. *JPMA-Journal of the Pakistan Medical Association.* 2012; 62(3):204-208.
17. Lacerda TO. Elementos para a construc,ã'o de uma Este'tica do Desporto. Not Published Doctoral Dissertation, Faculty of Sports of the University of Porto, Porto. Ünalmiş M. Kozmetikte yeni trend: Spor kozmetikleri. *Avrasya Spor Bilimleri ve Eğitim Dergisi.* 2020; 2(2):135-146.
18. Leite M & Ribeiro F. Liquid Ice™ fails to cool the skin surface as effectively as crushed ice in a wet towel. *Physiotherapy theory and practice.* 2010. 26(6): 393-398. <https://doi.org/10.3109/09593980903229240>.
19. Mantar FY. Deri Hastalıkları ve Frengi Arşivi, *Türkderm.* 2001;35(4):1-5.
20. Manela-Azulay M, & Bagatin E. Cosmeceuticals vitamins. *Clinics in dermatology.* 2009; 27(5): 469-474. <https://doi.org/10.1016/j.clinder-matol.2009.05.010>.
21. Moehrle M. Outdoor sports and skin cancer. *Clinics in dermatology.* 2008. 26(1), 12-15. DOI: 10.1016/j.clindermatol.2007.10.001.
22. Rosso S, Zanetti R, Martinez C, Tormo MJ, Schraub S, Sancho-Garnier, H, ... & Laurent R. The multicentre south European study 'Helios'. II: Different sun exposure patterns in the aetiology of basal cell and squamous cell carcinomas of the skin. *British journal of cancer.* 1996;73(11): 1447-1454. DOI: 10.1038/bjc.1996.275.
23. Sidle DM, & Decker JR. Use of makeup, hairstyles, glasses, and prosthetics as adjuncts to scar camouflage. *Facial Plastic Surgery Clinics.* 2011;19(3), 481-489. DOI: 10.1016/j.fsc.2011.06.004.
24. Seippel O. The meanings of sport: fun, health, beauty or community?. *Sport in Society.* 2006;9(1): 51-70. DOI: 10.1080/17430430500355790.
25. Sungur SA, Şahne BS. ve Yeğenoğlu S. Kozmetik ürünlerin tarihesi, ürün tanıtlarının yasal durumu ve tüketici davranışı açısından değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi,* 2018; 8(3):191-197. DOI: 10.31020/mutfd.432259.
26. Wertz SK. Context and intention in sport and art. *Southwest Philosophical Studies San Marcos, Tex.* 1983;8(3): 145-147.
27. Witt G. The world of sport-A world of aesthetic values. *Sport Science Review.* 1989; 12:10-15.
28. What is Sportmetrics? The answer from John Jiménez. <https://connect.in-cosmetics.com/> URL: <https://connect.in-cosmetics.com/trends-en/technology/sportmetrics-2/> (available at 22.12.2023).

0205@ukr.net

Ishakhlina@uni-sport.edu.ua

sfutoryni@uni-sport.edu.ua

tereschenko@uni-sport.edu.ua

Надійшла 28.02.2024